

Archivaria (izdavač: Udruženje kanadskih arhivista), br. 34/1992. i br. 35/1993;
Lligal (izdavač: Udruženje arhivista Katalonije), br. 1/1980. i br. 2/1990.

Branka Molnar

LA GAZETTE DES ARCHIVES, br. 165, Pariz, 30. lipnja 1994.

Arhivi vjerskih ustanova i povijesno istraživanje

(Studije sastavljene povodom savjetovanja održanih u Parizu od 13. do 16. listopada 1992. i od 7. do 10. prosinca 1993. u organizaciji Uprave francuskih arhiva)

Paule-René Bazin: Predgovor (*Avant – propos*), str. 99-101.

Autorica je naglasila da postoji svojevrsna dihotomija u arhivističkoj praksi: povijest ostaje važnim elementom njihove struke, ali ih svakodnevica udaljava od povijesnih istraživanja. Stoga je Uprava francuskih arhiva pokrenula programe osposobljavanja: tijekom 1989. godine je organizirala savjetovanje o aktualnim tendencijama povijesnih istraživanja, 1990. i 1991. godine su održana dva skupa o pravosudnim fondovima i povijesnom istraživanju, a 1992. godine su održana savjetovanja o arhivskim fondovima vjerskih ustanova i istraživanju povijesti religije.

Catherine Vincent: Stanje istraživanja: srednjovjekovna povijest (*L'état de la recherche: histoire médiévale*), str. 103-116.

Istraživanje povijesti srednjovjekovne religije u Francuskoj je vrlo razvijeno. Glavne teme istraživanja su: rasprostranjenost vjerskih zajednica, granice župa i dijeceza (tj. historijska geografija), vjerski obredi i mjesta na kojima su se oni vršili, konstrukcija crkvenih građevina, "putevi spasenja" (načini molitve, procesije, hodočašća, odnos prema smrti, životi svetaca), Velika Shizma, ekonomika župa i samostana, odnos prema nevjernicima, pitanje križara i dr.

Nicole Lemaitre: Stanje istraživanja: povijest Novoga vijeka (*L'état de la recherche: histoire moderne*), str. 116-120.

Povijest religije Novoga vijeka je bogata istraživanjima. U posljednjih tridesetak godina u Francuskoj se ta povijest transformirala od izrazito literarne, apologetske, političke ili pravne povijesti, u kojoj su dominirali prikazi života svetaca ili papa, ka povijesti običnih vjernika, kulturnih i vjerskih sustava. Analiziraju se grupe, pokreti i vjerski osjećaji, primjenjuje se sociologija religije, istražuje se povijest mentaliteta. Poraslo je zanimanje za arhive bilježnika (proučavanje oporuka). Razmatraju se i antropološka pitanja, povijest vjerskih ideja i povijest teološke znanosti.

Jean-Marie Mayeur: Stanje istraživanja: suvremena povijest (*L'état de la recherche: histoire contemporaine*), str. 120-127.

Godine 1970. osnovana je Skupina za koordinirana istraživanja povijesti religije Novoga vijeka i suvremene religije, s ciljem da poveže i animira različite, već postojeće istraživačke grupe. Godine 1974. je osnovano Francusko udruženje za povijest suvremene religije. Mnogi sveučilišni profesori drže predavanja o suvremenoj religiji. Najočitija značajka francuske povijesti religije je nastojanje da se napiše socioreligiozna povijest, tj. socijalna povijest vjerskog života. To podrazumijeva precizni opis vjerskih običaja različitih društvenih grupa i proučavanje odnosa religije i društva. Proučava se i položaj svećenstva, značaj katoličke crkve za II. svjetskog rata i uloga katolika u Pokretu otpora.

Marc Venard: Pravci istraživanja u povijesti religije (*Les tendances de la recherche en histoire religieuse*), str. 127-136.

Povijest religije je danas u Francuskoj jedno od najvažnijih područja povijesnih istraživanja. Proučava se rad vjerskih ustanova, organizirani oblici vjerskog života, pučka religija, teologija, duhovnost itd. Pojavila su se i nova tumačenja, naročito u periodizaciji.

Autor daje pregled najvažnijih djela iz povijesti religije koja su bila objavljena u Francuskoj u posljednjih dvadesetak godina.

Ghislain Brunel: Izvori i obavijesna pomagala za povijest religije u Nacionalnom arhivu: Stari odjel (*Sources et instruments de recherche pour l'histoire religieuse aux Archives nationales: section ancienne*), str. 136-144.

Postoje dva različita problema: 1. kako koristiti arhivske fondove, kakvi god oni bili, za povijest religije?, 2. kako najučinkovitije obraditi arhivsko gradivo vjerskih ustanova i dati najbolju orijentaciju za moguće istraživanje? U Starom odjelu Nacionalnog arhiva nalazi se oko 20 000 kutija i knjiga arhivskoga gradiva vjerskih ustanova. Ovo arhivsko gradivo je u Arhiv došlo iz crkava i iz vjerskih ustanova svih vrsta. Izvorni fondovi su bili raščlanjeni i preraspodijeljeni među više serija, što nije uvijek olakšalo snalaženje istraživača. Serija **S** je najopsežnija – obuhvaća isprave o vlasništvu svih tipova vjerskih ustanova. Serija **H** sadrži računovodstvenu dokumentaciju. U serijama **L** i **M** se nalaze nekrolozi, martirolozi, samostanska pravila, kaptolski registri, ceremonijalni registri, isprave o zadužbinama itd. Unutar serija **LL** i **S** nalaze se računi i zemljišne isprave. U seriji **Z** su smješteni fondovi kanonskog prava. Uvid u serije fondova vjerskih ustanova može se dobiti s pomoću općih numeričkih repertorija, Općeg inventara serija (iz 1891. godine) i Kataloga rukopisa pohranjenih u Nacionalnom arhivu (iz 1892. godine). Postoji veliki broj sumarnih inventara i numeričkih repertorija za serije **L**, **M** i **S**. Fondovi vjerskih ustanova su prikazani i u Općem inventaru fondova (iz 1978. godine) te u Pregledu inventara, tom I (iz 1985. godine).

Danas se nastoje izrađivati analitički inventari. Potrebno je izraditi detaljne numeričke repertorije, rigoroznije i preciznije od onih u prošlosti, za sačuvane registre, naročito za serije LL, MM i S.

Nadine Gastaldi: Izvori i obavijesna pomagala za povijest religije u Nacionalnom arhivu: Novi odjel (*Sources et instruments de recherche pour l'histoire religieuse aux Archives nationales: section moderne*), str. 144-159.

U nekom smislu, sve serije koje se nalaze u Novom odjelu sadrže dokumente koji se odnose na povijest religije, ali kao posebno značajne mogu se izdvojiti serije: F¹⁹, D, F⁷, F¹³, F¹⁷, F²¹, O, podserija Q², serija W, AF, BB. Raspoloživa obavijesna pomagala su: Opći inventar fondova, Pregled inventara (tom II), Kartoteka emigranata (u njoj se nalaze podaci o izbjeglim svećenicima i vjernicima), Inventar dokumenata koji se odnose na katoličke misije, Inventar arhivskoga gradiva o poslanstvu kardinala Caprara u Francuskoj (1801-1808), Izvori za povijest crkvene arhitekture u Nacionalnom arhivu od Revolucije do Otcjepljenja (1789-1905).

1970-ih se nastojalo na izradi inventara za vjerske kongregacije, 1980-ih su se naponi usmjerili na izradu "inventara-kazala" za gradivo koje se odnosi na crkveno osoblje. U tijeku je izrada inventara za dijelove serije F¹⁹. Istraživači su najčešće koristili "poluanalitičke" inventare, "inventare-kazala" i personalne dosjee. Danas se postavlja zahtjev za izradom općeg numeričkog repertorija.

Mireille Bouvet: Arhivsko gradivo vjerskih ustanova u Departmanskom arhivu Vosges (*Les archives religieuses aux Archives départementales de Vosges*), str. 159-173.

U Departmanskom arhivu Vosges pohranjeno je samo arhivsko gradivo katoličke biskupije Saint-Dié, nema protestantskih ni židovskih fondova. Dijecezansko gradivo nastalo prije 1944. godine je izgubljeno. Arhivsko gradivo župa se počelo odlagati u Departmanski arhiv od 1913. godine, a 1990. je potpisan ugovor o depozitu župnog arhivskoga gradiva u Departmanski arhiv. Autorica je dala popis serija po kojima je gradivo klasificirano, a u prilogu članka se nalazi tekst ugovora o depozitu iz 1990. godine.

Jean-Luc Eichenlaub: Arhivsko gradivo vjerskih ustanova u Departmanskom arhivu Gornje Rajne (*Les archives religieuses aux Archives Départementales du Haut-Rhin*), str. 173-179.

U Departmanskom arhivu Gornje Rajne smješteno je arhivsko gradivo katoličke crkve (60 duž. m), gradivo luteranske vjere iz Augsburga, kalvinista i drugih protestantskih crkava, kao i arhivsko gradivo tamošnje židovske zajednice. Za te fondove je potrebno izraditi vodič.

Bruno Isbled: Arhivsko gradivo župa u Ille-et-Vilaineu (*Les archives de paroisses en Ille-et-Vilaine*), str. 179-184.

Krajem 18. st. je na području Ille-et-Vilainea bilo oko 1600 župa. Do 1973. godine je u Departmanski arhiv preneseno samo 12 župnih fondova. Godine 1987. je nadbiskup Rennesa ovlastio župne rektore za prijenos u Departmanski arhiv župnih registara i župnog arhivskog gradiva koje je nastalo prije 1790. godine, kako bi se objedinilo arhivsko gradivo nastalo prije Revolucije. Arhivsko gradivo iz konkordatskog razdoblja je ostalo pod nadležnošću Dijecezanskog arhiva.

Brigitte Waché: Vjerske ustanove, arhivi i povijest religije: slučaj katolicizma (*Institutions ecclésiastiques, Archives et histoire religieuse: le cas du catholicisme*), str. 184-186.

Francuska Crkva, kao pravna osoba, ima svoje vlastite arhive koji su, prema definiciji, privatni arhivi. Ovi arhivi imaju tri razine: središnji arhivi, dijecezanski arhivi i župni arhivi. Samostani i vjerske kongregacije imaju svoja vlastita arhivska spremišta.

U Francuskoj je 1961. godine bila izrađena prva klasifikacijska lista za dijecezansko i župno arhivsko gradivo. Godine 1971. bio je objavljen Vodič francuskih dijecezanskih arhiva, a godine 1974. je izišao Vodič izvora za povijest ženskih kongregacija koje još djeluju. Godine 1973. je ustanovljeno Udruženje arhivista Francuske Crkve – ono je objavilo *Arhivski priručnik Francuske Crkve* u kojem se nalaze klasifikacijske liste za različite vrste arhivskog gradiva.

Philippe Ploix: Vjerske ustanove, arhivi i povijest religije: Arhivi pariške nadbiskupije (*Institutions ecclésiastiques, Archives et histoire religieuse: les Archives de l'archevêche de Paris*), str. 186-189.

Pariški Dijecezanski arhiv čuva vrlo malo dokumenata iz Starog Režima, budući da je crkveno arhivsko gradivo bilo konfiscirano dekretom od 2. studenoga 1789. godine. Dio arhivskog gradiva s početka 19. st. je bio opljačkan 1831. godine. Ipak, ostalo je sačuvano više od 1000 duž. m gradiva. U Arhivu se nalazi i biblioteka s 20 000 knjiga koje se odnose na vjersku povijest Pariza. Arhiv prima samo oko 700-800 čitača godišnje, tj. najviše pet dnevno, budući da je čitaonica Arhiva skućena, a osoblje malobrojno.

Bernard Barbiche: Izvori za povijest francuske religije u Arhivu i u bibliotekama Svete Stolice (*Les sources de l'histoire religieuse de la France dans les Archives et bibliothèques du Saint-Siege*), str. 189-203.

Autor je prikazao povijesni razvoj institucija Svete Stolice i njihovih nadležnosti, kao proces oblikovanja njihovih arhivskih fondova (počeci u 16. st., stvaranje i razvoj Tajnog vatikanskog arhiva, fondovi u Državnom arhivu Rima). Vatikanski arhiv je otvoren za istraživače od 1880. godine, odlukom pape Leona XIII. – tom

prilikom je bilo dozvoljeno istraživanje svih fondova nastalih prije 1815. godine. S vremenom su i mlađi fondovi postajali pristupačni istraživačima – danas je pristupačno svo arhivsko gradivo nastalo do 1922. godine. U Vatikanskom arhivu se nalaze tri velike skupine dokumenata:

- gradivo nastalo radom središnje administracije Svete Stolice;
- gradivo nastalo radom raznih vanjskih službi;
- fondovi koji su u Arhiv ušli "izvanrednim putem", naročito obiteljski spisi papa, kardinala i drugih crkvenih prelata.

Kao izvori za povijest francuske religije, od gradiva u Vatikanskom arhivu, u prvome redu mogu poslužiti korespondencija i izvještaji nuncija u Francuskoj i dokumentacija o plaćanju prava anata.

Na kraju članka autor je dao pregled obavijesnih pomagala što se nalaze u Vatikanskom arhivu.

Claude-France Hollard: Protestantske crkve i izvori za povijest protestantizma: velike etape povijesti institucija i lokalni arhivi (*Églises protestantes et sources de l'histoire du protestantisme: grandes étapes de l'histoire institutionnelle et archives locales*), str. 203-213.

Autor je prikazao povijesni razvoj protestantizma u "unutarnjoj Francuskoj" i u Alzasu, nakon toga je iznio pregled svih oblika sačuvanog arhivskog gradiva u tamošnjim lokalnim i regionalnim crkvenim arhivima. Prikazao je i komplementarne izvore za povijest protestantizma koji se nalaze u drugim ustanovama.

Cécile Souchon: Protestantske crkve i izvori za povijest protestantizma: glavne protestantske crkve u Francuskoj danas i njihovo arhivsko gradivo (*Églises protestantes et sources de l'histoire du protestantisme: les principales Églises protestantes en France aujourd'hui et leurs archives*), str. 213-220.

Nakon odvajanja crkve od države 1906. godine, arhivsko gradivo vjerskih ustanova u Francuskoj je promijenilo svoj status i postalo privatno arhivsko gradivo. Prije toga je bilo pristupačno u javnim arhivima: u Nacionalnom arhivu, u departmanskim i u komunalnim arhivima. Poslije Otcjepljenja je arhivsko gradivo sjedišta Reformirane francuske crkve (ERF/UNACERF), gradivo Protestantske federacije i ostalih satelita Reformirane crkve pohranjeno u sjedištu ERF-a u Parizu. Gradivo osam regija ERFa se čuva u pripadajućim regionalnim sjedištima. Dio gradiva je smješten u bibliotekama protestantskih sveučilišnih instituta i u protestantskim muzejima.

Arhivsko gradivo Reformirane crkve Alsacea i Lorrainea (ERAL), koje je nastalo prije 1870. godine, većinom je smješteno u departmanskim arhivima. U sjedištu ERAL-a u Strasbourgu, pohranjeno je oko 30 duž. m arhivskog gradiva.

Svaka župa Luteranske crkve u Francuskoj (EELF) čuva svoje vlastito arhivsko gradivo.

Arhivsko gradivo Crkve augsburške vjere iz razdoblja od 1802. do 1870. godine je smješteno u Departmanskom arhivu Donje Rajne (Bas-Rhin), a gradivo nastalo nakon 1870. godine je pohranjeno u sjedištu te crkve u Strasbourg.

Arhivsko gradivo baptističkih crkava čuva se u Parizu, u sjedištu Baptističke federacije.

Françoise Hildesheimer: Arhivski fondovi i povijest religije: pomak? (*Fonds d'archives et histoire religieuse: un décalage?*), str. 220-223.

Autorica je postavila pitanje: za kakvu upotrebu su, danas, dokumenti koji se nalaze unutar arhivskih fondova vjerskih ustanova. Smatra da bi trebalo, pri istraživanju povijesti religije, objediniti te fondove s drugim izvorima, tj. s oporukama, s ostavštinama bilježnika i dr. Npr. nije dovoljno da znamo sve o gospodarskom životu neke biskupije ili nekog samostana, a da se dogmatska pitanja ostave po strani. Stoga treba proučavati i "literarne" izvore, koje se često nastojalo razdvojiti od arhivskih fondova i isključiti iz istraživanja. Tako se npr. ne može razumjeti ništa iz povijesti Srednjeg vijeka, ako se ne poznaje učenje sv. Tome.

Može se općenito ocijeniti da je dominacija kvantitativne povijesti fokusirala pažnju istraživača na masivne i serijske arhivske izvore, a na štetu dokumenata tretiranih pojedinačno. Zbog toga treba ponovno afirmirati komplementarnost povijesnih izvora.

Carol Couture i Marcel Lajeunesse: UNESCO i razvoj arhivistike: korištenje, širenje i ocjena studija RAMP (*L'Unesco et le développement de l'archivistique: utilisation, diffusion et évaluation des études RAMP*), str. 224-253.

UNESCO je 1979. godine, u okviru svog Općeg programa za informiranje, a u suradnji s Međunarodnim arhivskim vijećem, pokrenuo program RAMP (Records and Archives Management Programme), namijenjen promicanju arhivistike i zaštite arhivskoga gradiva.

Program RAMP, između ostalog, uključuje i studij RAMP – usavršavanje u primjeni arhivističkih načela i postupaka. Autori članka su tijekom 1992. i 1993. godine proveli istraživanje u 52 nacionalna i regionalna arhiva i u 37 arhivističkih škola i škola informatičkih znanosti kako bi analizirali i ocijenili sadržaj i širenje programa RAMP.

Većina ispitanih ustanova poznaje barem djelomično sadržaj studija RAMP. Značajno je da se u državama koje imaju dugu arhivističku tradiciju smatra da je studij RAMP namijenjen u prvome redu zemljama u razvoju, jer je "suviše općenit i

nerazvijen", dok ga u drugim državama, naprotiv, ocjenjuju "suviše razvijenim" i "specijaliziranim", pa stoga neprikladnim za Treći svijet.

Autori su zaključili da se studij RAMP čini dobro integriranim u arhivističku praksu i da je od svog osnutka snažno pridonio razvoju arhivistike, ali da promidžbena politika mora biti jača i učinkovitija.

Louise Gagnon-Arguin, Carole Saulnier, Louis Garon: Standardizacija opisa arhivskih dokumenata: kanadsko iskustvo (*La normalisation des descriptions des documents d'archives: l'expérience canadienne*), str. 253-264.

Od 1960. godine se počelo sa standardizacijom obavijesnih pomagala u Québecu. Godine 1983. su formirali Kanadsku radnu grupu za normiranje arhivističkih opisa, a godine 1984. je Udruženje arhivista Québeca (AAQ) objavilo knjigu Obavijesna pomagala za arhivsko gradivo. Pri izradi normi arhivističkih opisa sudjelovali su: Kanadski arhivski savjet, Kanadski arhivistički ured i Komitet za planiranje opisnih normi. Ta tri tijela su izradila Pravila opisa arhivskih dokumenata (RDDA). RDDA su pionirsko djelo – značajni pothvat suvremene kanadske arhivistike – primjenjuju se za opis fondova, serija, dosjea i komada: svaki dio fonda se opisuje u njegovom odnosu prema ostalim dijelovima fonda, a ne kao da je izoliran. Arhivisti su prihvatili RDDA, ali da bi ih primjenjivali, moraju proći kroz izvjesno razdoblje prilagodbe. Uz to, treba razmisliti i o posljedicama koje će usvajanje RDDA imati za ranije uobičajena obavijesna pomagala. RDDA nisu završena – treba napisati još neka poglavlja, a to će potrajati nekoliko godina.

U rubrici *Prikazi* (str. 264-268) prikazane su knjige: *Preserving the Present: toward viable electronic records* (La Haye, 1993), *Vodič kroz arhivsko gradivo sudova i kaznionica 1800-1958.* (*Guide des archives judiciaires et pénitentiaires 1800-1958*, Pariz, 1992), *Projekt međunarodnih normi arhivističkog opisa* (*Projet de normes internationales de description en archivistique*, München, 1993).

U rubrici *Zaprimljene knjige* (str. 268) popisani su naslovi djela iz područja arhivistike koja su bila objavljena tijekom 1993. i 1994. godine.

Unutar rubrike *Strani arhivistički časopisi* (str. 269-281) prikazani su sljedeći časopisi:

Archives (izdavač: Udruženje arhivista Québeca), Vol. 24, br. 3/1992; Vol. 24, br. 4/1993; Vol. 25, br. 1/1993; Vol. 25, br. 2/1993.

Bibliothec-en Archiefgids (izdavač: Flamansko udruženje bibliotekara, arhivista i dokumentalista), 1993/3, 1993/4, 1993/5.

Llial (izdavač: Udruženje arhivista Katalonije), br. 3/1991; br. 4/1991.

Nederlands Archievenblad (izdavač: Kraljevsko udruženje arhivista Nizozemske), Vol. 97, 1/1993; Vol. 97, 2/1993; Vol. 97, 3/1993; Vol. 97, 4/1993.

Branka Molnar

DER ARCHIVAR, god. XLVIII, br. 1-4, Düsseldorf, 1995.

Časopis "Der Archivar" izdaje Glavni državni arhiv države Nordrhein-Westfalen iz Düsseldorfa. Godina 1995. predstavlja 48. godište izlaženja ovoga časopisa. I ovo godište zadržava prepoznatljivu koncepciju i dinamiku izlaženja ustaljenu već duži niz godina. Časopis izlazi 4 puta godišnje, a svaki broj sadrži stotinjak stranica formata A4. Časopis koristi ne baš uobičajenu paginaciju, budući da se ne numeriraju stranice nego stupci, jer su stranice podijeljene na dva stupca.

Osim što stručnim člancima daje doprinos razvoju arhivistike kao teorije, časopis kroz niz rubrika izvještava o arhivskoj praksi i značajnim arhivističkim događanjima ne samo u Saveznoj Republici Njemačkoj, nego i u ostalim zemljama te međunarodnim organizacijama. Uobičajene su sljedeće rubrike: a) zakonski i provedbeni propisi o arhivskoj službi u Njemačkoj; b) prikazi knjiga i časopisa; c) izvještaji o djelatnosti arhiva i stručnim skupovima; d) vijesti o arhivskim djelatnicima i nekrolozi; e) priopćenja Udruge njemačkih arhivista (VdA) i f) razno.

Časopis redovito izvještava o novim propisima u arhivskoj djelatnosti, donoseći ponekad cjelovite tekstove, a češće samo izvode s komentarima. Ponekad je ova rubrika koncipirana tematski, tako da daje komparativni prikaz pojedinih segmenata arhivske djelatnosti. Iz 48. godišta izdvojio bih tri propisa, koji su objavljeni u cijelosti. U broju 3 objavljen je arhivski zakon slobodnog hanzeatskog grada Hamburga. (Hamburg, kao i još neki gradovi, ima status federalne jedinice, pa otuda i pravo da donosi vlastiti arhivski zakon.) Ovaj zakon donio je u siječnju 1991. Senat grada Hamburga, a objavljen je u ovom broju, stoga što je taj broj prethodio Savjetovanju njemačkih arhivista u Hamburgu u rujnu 1995. Zakon sadrži samo sedam, istina nešto dužih, članaka u kojima se na koncizan način regulira cjelokupna djelatnost arhivske službe Hamburga. Zakonskom tekstu prethodi komentar Hans-Dietera Loosea.

U broju 2 objavljen je propis kojim se reguliraju zapošljavanje, obrazovanje i polaganje stručnog ispita za "višu arhivsku službu" u Tiringiji. Propis sadrži odredbe o uvjetima koje moraju ispunjavati natjecatelji za ovu službu, trajanju i strukturi pripravničkog staža (*Vorbereitungsdienst*), praćenju uspjeha i državnom stručnom ispitu. Kao posebno zanimljivo istaknuo bih da se pripravnički staž dijeli u dva dijela: 1) šest mjeseci praktične izobrazbe u arhivu ili odgovarajućoj ustanovi i 2) osamnaest mjeseci teoretske izobrazbe u Arhivističkoj školi u Marburgu. Sve savezne zemlje,